

Pan Profesor Kazimierz Rykowski

**Wnioski Komitetu Ochrony Orłów
do panelu Narodowego Programu Leśnego „Ochrona”
dotyczące ochrony strefowej ptaków w lasach**

- 1) KOO zwraca uwagę na niepokojący spadek powierzchni stref ochronnych tzw. strefowych gatunków ptaków. W ciągu ostatnich 10 lat nastąpił znaczny spadek powierzchni stref ochrony całorocznej wokół gniazd ptaków szponiastych, bociana czarnego i puchacza z 57 187 ha (stan na koniec 2003 r.) do 29 891 ha (stan na koniec 2012 r.), mimo implementacji polskiego prawa ochrony przyrody, powstaniu obszarów Natura 2000, wejścia w życie nowych ustaw (o ochronie przyrody 2004 i ustawy „ocenowej” 2008), wydaniu licznych rozporządzeń, powołaniu Regionalnych Dyrekcji Ochrony Środowiska, wydania aktów prawnych zwiększających liczbę gatunków podlegających ochronie strefowej. W dużym stopniu spowodowane to było zmniejszeniem wielkości stref ochrony całorocznej niektórych gatunków od 2001 roku, co szacunkowo dotyczyło powierzchni około 17 tys. ha. Przyczyny zmniejszenia powierzchni o pozostałe 10 tys. ha są niejasne.
- 2) W opinii KOO strefy ochrony całorocznej pełnią funkcję minirezerwatów ścisłych zasługujących na szczególną uwagę również pod względem badawczym i poznawczym dla nauk leśnych, ponieważ można w nich obserwować naturalne procesy zachodzące w starzejących się drzewostanach. Drzewostany w strefach całorocznych, w których nie prowadzi się typowej gospodarki leśnej, już po ok. 10-15 latach funkcjonowania ulegają w dużym stopniu naturalizacji i stają się ostoją nie tylko chronionych gatunków ptaków, ale także miejscem, gdzie znajduje się duża ilość martwego drewna w różnych stadiach rozkładu, wyższa niż w drzewostanach gospodarczych, gdzie:
  - następuje proces zamierania drzew, z których cześć się przewraca i tworzy atrakcyjne dla wielu zwierząt wiatrołomy dają schronienie wielu ssakom,
  - następuje wzrost zasobów leżaniny i drewna stojącego, co gwarantuje zachowanie siedlisk saproksylicznych owadów,
  - w zamierających, próchniejących i gnijących drzewach rozwijają się grzyby,
  - w licznych drzewach dziuplastych gnieźdzą się ptaki i drobne ssaki,
  - poprzez zwiększony udział szyszek, kory, liści i patyków, poprawia się jakość ściółki,
  - wzrasta liczebność i skład gatunkowy przedstawicieli fauny glebowej.
- 3) W Lasach Państwowych w coraz większym zakresie prowadzone są prace gospodarcze w strefach ochrony okresowej, czasami bezpośrednio w pobliżu gniazd ptaków, bez szczegółowej konsultacji takich działań z ze specjalistami (w tym ornitologami), co w dłuższej perspektywie może wpływać na niewłaściwy stan zachowania chronionych gatunków i siedlisk, zwłaszcza na obszarach Natura 2000. Część leśników uważa, że poza okresem ochronnym obowiązującym na terenie stref ochrony okresowej mogą wykonywać wszystkie czynności, które wcześniej były zaplanowane w PUL, bez dokonywania jakichkolwiek uzgodnień. Tymczasem zgodnie z interpretacją GDOŚ (z 8 grudnia 2010 r.) „mimo braku obowiązku prawnego, za właściwą i pożądaną praktykę uznać należy konsultowanie z właściwym regionalnym dyrektorem ochrony środowiska kwestii związanych z ewentualnymi cięciami rębnyymi w strefie ochrony okresowej – również poza wyznaczonym okresem ochronnym dla tej strefy”.

- 4) Od 2007 r. KOO prowadzi Monitoring Ptaków Drapieżnych w ramach Państwowego Monitoringu Ptaków koordynowany przez Główny Inspektorat Ochrony Środowiska. Z uzyskanych danych wynika, że obecny status i kondycja ptaków szponiastych związanych z lasami są dobre, a prowadzona gospodarka leśna oparta na podstawach ekologicznych nie stanowi zagrożenia dla funkcjonowania większości gatunków. Niemniej jednak do uzyskanych danych i wpływu gospodarki leśnej na gruntach Skarbu Państwa w zarządzie Lasów Państwowych na ptaki należy podchodzić z umiarkowanym optymizmem, ponieważ to, że dany gatunek nie jest zagrożony wyginięciem, nie oznacza, że znajduje się we właściwym stanie ochrony. Należy wyraźnie podkreślić, że w ramach prac monitoringowych uzyskuje się tylko wskaźniki oceny zmian liczebności, a nie faktyczną liczebność.
- 5) Zakładając realne szacunki liczebności Państwowego Monitoringu Środowiska, wyniki dowodzą, że co najmniej połowa wszystkich najrzadszych gatunków ptaków będących w sferze zainteresowania KOO nie jest należycie chroniona, także w przypadku OSO Natura 2000, gdzie z założenia powinien to być obszar ochrony konkretnego gatunku wraz z jego siedliskiem i wszystkimi elementami potrzebnymi mu do życia. Wg danych Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska (stan na 30 października 2012 r.) ochroną strefową objętych jest zaledwie 716 stanowisk bociana czarnego (przy ocenie liczebności 1400-1600 par), 884 – bielika (szacunek 1200-1500 par), 1037 – orlika krzykliwego (szacunek 2300-2700 par), 200 – kani rudej (szacunek 1000 par), 51 – puchacza (szacunek 300 par), 2 – sówecki (szacunek 500-800 par), 5 – włochatki (szacunek 1000-2000 par).
- 6) W przypadku niektórych gatunków (orlik krzykliwy, puchacz) prawie połowa z istniejących stanowisk lęgowych objętych ochroną strefową jest nieaktualna, tzn. gniazda ptaków znajdują się poza granicami stref. Część leśników „boi się stref” i na wszelki wypadek nie robi nic w raz powołanych, a jednocześnie unika powoływania kolejnych – pracownicy Lasów Państwowych często nie zgłaszają do RDOŚ znajdujących na gruntach Skarbu Państwa w zarządzie nadleśnictw gniazd gatunków podlegających ochronie strefowej. Spowodowane jest to coraz częściej obawami służb leśnych przed wewnętrzną kontrolą Inspekcji Leśnej, która w oparciu o atrybuty SILP karze za „nieuzasadnione” naruszenia przepisów ochrony strefowej (np. poprzez wywieszenie budek lęgowych dla ptaków przy drodze biegnącej po granicy strefy lub wyłożenie pułapek feromonowych na jej obrzeżach). Innym powodem są niejasne zasady odwoływania stref, w których brak już ptaków i coraz bardziej skomplikowane przepisy dotyczące możliwości prowadzenia prac z ochrony lasu w strefach ścisłych.
- 7) Nadal powszechna jest nieumiejętność rozpoznawania niektórych strefowych gatunków ptaków szponiastych i sów oraz ich gniazd przez pracowników służby leśnej i w konsekwencji prowadzenie prac leśnych w ich rewirach w okresie lęgowym. W związku z powyższym należy kontynuować zaniechane projekty edukacyjne typu: „Leśnicy polscy, polskim orłom” i „Bubobory w Lasach Państwowych” i zachęcać wydziały leśne do zwiększania tzw. pensum godzin dla zajęć z ochrony przyrody i zoologii leśnej.